

RICART I LES PINTURES DEL CAFÈ FOMENT

Ferran Sanz Lou

La bibliografia, tant la general com l'específica, sobre Enric-Cristòfor Ricart (1893-1960) s'interessa, sobretot, del Ricart gravador, deixant bastant de banda la seva obra pictòrica. En principi, sembla bé que sigui així, puix que els gravats al boix, de bon començament, han merescut el reconeixement de tothom, tant a nivell nacional com internacional. Contràriament, la seva obra pictòrica, en conjunt, tan sols ocupa un digne lloc a la pintura noucentista. Aquesta qüestió seria certament secundària sinó fos perquè el mateix Ricart es considerà sempre pintor per damunt de tot i perquè no és possible concebre el moviment avantguardista a Catalunya sense comptar amb el Ricart pintor de la primera època.

Ricart era un home meticulós, oblidadís, molt ordenat i curós. El seu dietari privat, que ell mateix anomenà *KODAK* (instantànies), el retrata així. Allí hi anotava fets i reflexions que van dels encàrrecs dels gravats a les trifulgues per poder cobrar, dels quadres que anava fent fins a llur exposició, dels èxits obtinguts a les més dures crítiques, de la correspondència a l'inventari de les pintures que conservava i dels propòsits més fermes fins a les més profundes decepcions¹. És aquí on es declara pintor i admet que el gravat li serveix, simplement, per distreure's de la tensió de pintar². Això ho confessava a finals de 1924, quan començava a assaborir l'èxit d'aquesta activitat artística "secundària", tan secundària que el dietari continua sent el dietari d'un pintor i no el d'un artista que triomfa treballant el boix³.

La solidesa i el volum de l'obra gravada ha portat, massa sovint, a oblidar la gran importància que té, encara avui, la pintura de Ricart de la primera època, on es revela com quelcom més que una promesa. No pas per l'anècdota de compartir en aquells anys taller amb Joan Miró, sinó per la validesa de les seves experimentacions i propostes dins del terreny del fauvisme i del cubisme. Aquesta època abasta de la primera exposició individual que va celebrar a les Galeries Dalmau de Barcelona l'any 1917 fins la col·lectiva de Primavera, també a Barcelona, el 1922. No és pot oblidar però la producció posterior. Un Ricart pictòricament perdut produiria encara algunes obres de remarcable qualitat. Les del cafè del Foment en són molt bon exemple.

El conjunt pictòric del Cafè Foment, una quinze d'obres d'encàrrec encomanades a Mir, Cabanyes, Martí Torrents i Ricart, s'inaugurà el 29 de juny de 1926. Durant

molts anys ornaren les parets del cafè de l'entitat, i avui es troben dipositades i exposades en una sala de la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú. Torrents n'aportà dues (*Paisatge i Nuvolada*), Mir cinc (*Les comparses de Vilanova, Vista de Vilanova des de la Collada, Jardí, Racó del jardí, i Carrer*), Cabanyes quatre (*El veler, Figura femenina, Marina i Paisatge*) i Ricart les restants. Cirici Pellicer, en l'article que dedicà a Ricart amb motiu del seu traspàs, ressaltà la importància d'aquesta esplèndida mostra d'art monumental, tot observant en aquestes lluminoses composicions una concepció del paisatge arquetípic molt propera a la de Sunyer, mostrant turons dignes de ser acariciats com els de Mercadé, figures replenes, com les de l'Obiols, escorços savis, com els de Togores, no lluny de la brillant festa de les ceràmiques populars de l'Aragay⁴.

La debilitat de Ricart d'anar anotant en el seu diari fa possible ara, després de més de cinquanta anys, conèixer les interioritats de la gestació dels quatre quadres que pintà per al cafè del Foment i comprendre millor l'autor i l'obra.

De París al cafè del Foment

És l'any 1924. Ricart fa la seva darrera estada a París. El retorn a Vilanova és desesperançat: «*Tanmateix avui surto de París. Aquest cop més commogut que mai amb tot i tenir una certa il·lusió per a posar-me a pintar a Vilanova. Ahir la nit quan vaig travessar la Place de la Concorde mig plorava d'emoció. Els anys van arraconant-se i no tinc, en absolut, cap orientació precisa: passaré tot anant fent, fins quan tornin les vetlles llargues, i llavors deuré tornar a pensar de nou en París, i vindré i tornaré a Vilanova...*», i, derrotat, continua: «*¡Si almenys tingués l'ambició d'arribar, podria anar directament a una fi! No soc prou ric ni prou pobre per a imposar-me un camí. Doncs anem fent*»⁵.

Resignat a "anar fent", arriba a Vilanova. Però sembla que la fatalitat li vol negar fins i tot això. El seu germà gran, en Josep Anton, fa uns dos mesos que està malalt. Ricart es veu incapaç de seguir dins la inacció que ha de suportar. Quan no ha d'agombolar el germà i disposa d'una hora, puja al taller, però no pot fer-hi gairebé res. Si pretén llegir per distreure's, obre i torna a tancar d'esma el llibre. A finals d'any encara segueix la malaltia. Ricart porta molts mesos perduts i no hi veu la fi. Des de la tornada de París només ha pintat dos o tres quadres i no ha fet ni un sol gravat⁶. Acaba l'any amb aquest prec: «*Tanco les portes de l'any, aquest any, amb una gran emoció i amb el desig que vingui aviat una orientació i una calma. ¡Quina diferència de l'any passat amb l'optimisme per les vendes de l'exposició!! Que pugui ¡Déu meu! reaccionar!*»⁷.

Desfet i angoixat, enceta el nou any, però està del tot decidit a reaccionar d'una vegada per totes, i comença a treballar en petites coses. L'encàrrec d'un *Sant Martí partint el mantell* per un mosaic, l'esperona, però acostumat a les petites mides dels gravats i de les discretes teles que fins ara ha pintat, una superfície de 1,80 X 1,30, també l'espanta una mica. El germà sembla que millora lleument. Ricart comença a reanimar-se, però nous maldecaps se li presenten. El dia 11 de gener s'assabenta, a través del "Diari de Vilanova", que s'havia "ofrecido amablemente" per col·laborar en la decoració del cafè del Foment Vilanoví. Segons el propi Ricart, en Cabanyes

tampoc en tenia cap mena de coneixement de l'afer. Tot és obra de Mir i de Martí Torrents, «*que està fent tronar i ploure amb l'especialíssima empenta que porta*». L'assumpte no l'entusiasma gaire d'entrada, per no dir gens, i, davant el perill d'haver de pintar quatre o cinc teles de grans mides, exclama: «*¡Ai, que patirem!!*». A l'home que cada any marxa a París, que té accés al taller de Picasso, que viu intensament, dia a dia, l'esdevenir de l'art, que, a més, està passant per uns moments molt dolorosos, no és d'estranyar que la decoració d'un cafè de poble li vingui a repèl i doni aquesta agra visió: «*Farem honor al temperament comercial de la digna clientela del Foment dient que molts dels 20 senyors que donen 25 duros ho fan en mires a esdevenir propietaris d'un panneau dels 20 que hi haurà, el dia que la societat es dissolgui*»⁸.

La forta empenta que porta Martí Torrents l'arriba a molestar. El dia 17 de gener, Ricart comença a copiar a la *Kodak* un article que Torrents ha publicat esbombant el projecte de decoració del cafè del Foment: «*Una obra artística extraordinària. Algunos periódicos de la capital al ocuparse del proyecto en vias de realización de decoración mural del salón-café del Fomento, por los pintores señores Mir, Cabanyes, Torrents i Ricart conceden al asunto una gran trascendencia artística. Especialmente la "Revista de Arte Decorativo"...*». Ricart s'atura i anota «*(que no existeix)*», i continua copiant «*...en un escrito hace resaltar la sorprendente coincidencia*». Torna a aturar-se, ara per escriure «*(gros!!)*», i prossegueix «*...de haber podido reunirse en un mismo local las pinturas de firmas tan significadas del momento renovador artístico catalán*». Arribat en aquest punt, Ricart no se n'està de meravellar-se amb uns significatius «*(!!!)*». Acabada la còpia, Ricart anota: «*Li dic que no estic disposat a fer el ximple i que no veig la necessitat de què ens prenguin per tals*»⁹.

En les previsions de Ricart no encaixa l'encàrrec del Foment. Com ha fet sempre en els últims anys, a l'arribada de l'hivern vol projectar l'anada a París. Per ell aquest viatge és de vital importància. No per guanyar-se un lloc en el mercat de l'art -mercat que diu menysprear-, sinó per obtenir el "doctorat en pintura". Li costa molt de renunciar-hi i, a pesar del rebombori que Torrents va muntant, les pintures del Foment no tenen tanta importància com per renunciar a París. La conveniència de no marxar la determina un altre motiu, la malaltia del germà. Ricart se sent incapaç d'abandonar el llit del malalt, i com més es planteja el desitjat viatge més lluny el veu. Per últim, no sense recança, el dia 22 pren el determini d'ajornar-lo definitivament¹⁰.

Dies més tard, el 28, l'afer Foment comença a aclarir-se. Ricart ja sap quina serà la seva participació en el projecte: «*Em corresponen -crec- quatre plafons del salón-café del Foment. No tinc res decidit. Perquè una natura morta mig cubista d'un gran efecte decoratiu que m'he pensat, no sé si seria tolerada... Faci el que faci, serà qüestió de passar-ne els taps de pressa*»¹¹.

La verema, febrer de 1925

Resolta la distribució del plafons, Ricart es posa a treballar i, al cap de tres dies, el 31 de gener, ja té enllestits dos dibuixos per dues pintures, una verema i un berenar al camp, i el que és més important, comença a perdre la por davant les mides de les teles: «*Em fa l'efecte que això de pintar gros, no és tan gros com*

Enric-C. Ricart. *La Verema*, 1925-52. Oli sobre tela, 150 x 89 cm
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Dip. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.

sembla»¹². Sense pèrdua de temps i amb forta embranzida, comença per *La verema* (3.2.1925). Però aviat surt un entrebanc, la vinya. Els ceps se li resisteixen, fins a tal punt que arriba a pensar en deixar-los per al setembre, tot esperant que l'observació els apunts al natural dels ceps l'ajudaran a resoldre la composició. Tot i amb això, aviat recobra la confiança: «No m'havia trobat mai davant d'una tela a omplir de les dimensions d'aquesta del "Fomento" (2'00x1'80 metres) i trobo que, un cop perduda la por, s'hi pinta amb menys entrebancs que -generalment- es presenten en estudis més reduïts. Això, és clar, tractant-se d'una pintura la pedra de toc de la qual ha d'ésser un decorativisme sense gaire traves»¹³. Engrescat, no espera, i segueix pintant enfebrat. El dia 8 de febrer escriu «Continuo pintant com si anés a jornals»¹⁴, i l'endemà resol la composició. El 22 ja ha acabat el quadre!¹⁵

La verema és al peu de la Masia Samà. En primer terme s'hi troben sis veremadores en mig d'uns frondosos ceps, molt treballats i detallats pel pintor, vinya que a l'allunyar-se es va desdibuixant fins a confondre's amb una mar verda. En aquest quadre es contemplen dues parts ben diferenciades. Un primer pla, que configura el que serien algunes de les seves xilografies més apreciades, i la masia al fons, a la part superior de la tela. Entre aquests dos nivells de perspectiva s'observa una zona tractada amb certa ambigüïtat, formada per aquella mena de mar verda que trenca la continuïtat de l'obra. Potser si Ricart hagués esperat el setembre, com deixà

anotat, hauria pogut salvar aquest escull. Coneixent l'ordre en què compon les pintures, aquesta primera, sembla una obra de templeig, on Ricart, per primera vegada, mesura les seves forces davant una tela de grans mides.

Berenar al camp, març de 1925

El 22 de febrer ja és Carnaval, i Ricart deixa enllestit el primer plafó i se'n va «a la Casa-de-la-Vila a dibuixar el Drac». *El Drac*, però, no serà el proper quadre.

Fa anys que Ricart no viu el Carnaval a Vilanova i no pot deixar-lo passar sense

Enric-C. Ricart. *Berenar al camp*, 1925-52. Oli sobre tela, 150 x 332,5 cm
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Dip. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.

més. El 24 de febrer escriu amb certa melangia: «Carnaval. Des de 1919 que no havia passat el Carnaval al poble. Les Comparses a la plaça de les Cols és sempre un espectacle agradable i pintoresc»¹⁶. Però no el gaudeix massa. Tres dies després anota al dietari un reguitzell d'angoixes: «Qui podia preveure unes calamitats tan grosses com són les que estem passant?... Si puc viure una hora de cap a cap ja faig prou... Sóc absolutament inútil; fins el meu sofriment ho és... Pressento esdeveniments esgarrifosos... Vindrà la calma i me n'adonaré?»¹⁷. La crisi va creixent i creixent, a més, té el taller ple de gom a gom, «no s'hi pot donar un pas», la tela del segon quadre fa 3,50 X 1,60 metres, i ha d'emplenar, encara, tres teles més.

Necessita calma, la calma d'un "berenar a Sant Joan". El 3 de març ja s'hi troba en plena feina: «Ha vingut en Mir mentre jo estava pintant el panneau pel Foment que representarà un berenar a fora. Li he dit que m'hi pintaré jo i que voldria posar-hi més tipus si m'era possible fer-ne el retrat. D'una figura tot just dibuixada que representa un pintor ell mateix m'ha pintat el cap procurant que s'hi semblés, i ho ha aconseguit, encara que, però, em sembla que desentonarà perquè és molt fosc de to»¹⁸. Aquesta segona pintura l'empren amb la mateixa empenta i febre que la primera, com palesen les successives notes que va escrivint. «Jornal activament empleat en la pintura del panneau. Ho pinto amb molt d'entusiasme. Insisteixo en el meu retrat que no acaba de sortir» (dia 4)¹⁹. «Continuo pintant a tota màquina. Em costa, però, de passar més de quinze minuts sense esgarrifar-me al pensar els

Fragment de *Berenar al camp*, 1925, (abans de la restauració de 1952). Autoretrat pintat pel mateix Joaquim Mir, en la tela de Ricart.

sofriments del meu germà en aquella clínica barcelonina i el dalt a baix que tot això ha portat. Alabat sia Déu!» (dia 6)²⁰. «*Continua la febre pictòrica. Estic, però, fatigat*» (dia 8)²¹. «*Molt endavant el segon panneau pel Foment. Estic en el mateix: és més difícil pintar una teleta que una telassa*» (dia 12)²². «*Clinica i clínica. Obsessió... Ocupat íntegrament amb el panneau del berenar*» (dia 19)²³. El 31 de març deixa enllestida aquesta segona tela: «*Darrers tocs, darreres jornades per la decoració del Foment*»²⁴.

Aquest berenar al camp, amb la torre i l'ermita de Sant Joan al fons, a dalt d'un turonet, amb la pineda a primer terme, on Ricart es troba envoltat de formoses fadrines, amb un o altre curiós, i amb Mir ocupant un segon pla, a la distància precisa per poder millor pintar la plàcida escena, ha merescut el reconeixement de tota la crítica especialitzada. Contemplant aquesta pintura pren tota la justesa aquesta afirmació de Junoy: «*és l'artista que amb més gràcia i dignitat juga entre la tradició i l'avantguarda*»²⁵. Tot el quadre està amarat de quieta tradició, la mateixa anècdota, el berenar a les afores, és tradició, i la placidesa que respira és la placidesa de les "primitives madonnes" de Signorelli. Però hi ha quelcom més a dir d'aquesta tela, sense la significativa ruptura que Cézanne aportà al món de la pintura mai s'hauria pogut donar un quadre com aquest. L'anelhada calma, que tan desesperadament cercava, la deixà fixada per sempre en aquesta tela.

El 2 d'abril es presenten en les parets del cafè del Foment quatre obres per veure'n l'efecte. Dues són *La verema* i el *Berenar al camp*. Ricart al contemplar el conjunt es mostra satisfet de la clara tonalitat que ha aconseguit. De les altres, una pot ser *Les comparses de Vilanova* d'en Mir. De la gestació d'aquesta obra, Ricart, uns dies abans, en feia aquesta viva narració: «*En Mir s'ho ha posat a pintar des de un balcó: molt ben plaçat. La tela, essent com es per a la decoració del Fomento, no permetia entretenir-se*

Joaquim Mir. *Comparses de Vilanova*, 1925. Oli sobre tela, 149 x 201cm
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Dip. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.

miniaturitzant, i en Mir feia habilitats com un jongleur... No n'hi havia prou de l'espàtula i anava omplint la tela amb el dits i fins s'hi feia a grapades»²⁶.

La quarta tela tant podia ser d'en Cabanyes com d'en Mir, difícilment cap d'en Martí Torrents, puix que Ricart i Mir no les veurien fins el mes de juliol a la Masia de l'Onclet. Torrents havia portat de Barcelona dues models que, segurament, li havien de servir per pintar les dues escenes de cabaret²⁷ que havia pensat pel Foment, pintures

Martí Torrents. *Cabaret*, 1925. Oli sobre tela,
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Dip. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.
(Pintat per decorar el Cafè Foment).

que indignen i escandalitzen al pudorós Ricart: «L'altre dia amb Mir a la Masia de l'Oncllet a veure les pintures que ha fet pel Fomento l'oncllet Joan Martí. ¿Què pensa aquest xicot? Això no és ni rigolada ni ironia, ni res de cap i peus. L'expagès, el naturista, el coneixedor dels arbres i les herbes i de l'harmonia de la Natura té la pensada de pintar dues grolleres escenes de cabaret. Dic grolleres per fer-li favor. Ell que podria pintar amb un fervor i constància franciscanes les petites coses i els grans espectacles de la naturalesa»²⁸. Sembla que les recriminacions dels dos amics feren el seu efecte, i canviaria les escenes cabaretístiques per la *Nuvolada* i el *Paisatge*, que foren les que, finalment, es penjaren en el cafè de l'entitat.

***El Drac*, abril de 1925**

Es torna a produir un curt “impassé”. Cal esperar la tercera tela. Torna la melangia, melangia per l'espectacle retrobat i pel París allunyat: «*Diumenge de Rams (L'església feta un jardí oriental tremolós per un ventijol irregular). Espectacle gairebé nou, pel munt d'anys que no m'hi havia trobat*»²⁹.

El 6 d'abril ja disposa de la tela i, per sort, és d'unes mides més raonables: 1,60 X 0,95. El dia 14 té ja «*començada la tercera pintura pel Foment. El drac. Partit*

Enric-C. Ricart. *El Drac*, 1925-52. Oli sobre tela, 150 x 90 cm
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Dip.
Biblioteca-Museu Víctor Balaguer.

*pres de decorativisme cartellístic»*³⁰. Sembla que Ricart no pugui viure sense maldecaps. Més conformat, momentàniament, per l'estat de seu germà, satisfet per l'efecte visual dels dos quadres enllestits, ha de cercar noves preocupacions. El 20 d'abril escriu: «*Desatinat. Més angunies. Estic convençut que el queixal que em molestava no és el que fa tres dies varen treure 'm*»³¹. Però aquest nou entrebanc no l'impedirà de seguir pintant amb entusiasme, tant, que el dia 28 ja la té acabada, puix que, en aquesta data, apunta que *El Drac* li ha agradat molt a Ràfols, fins a tal punt, que, insistentment, li demana que l'exposi a Barcelona³².

Ràfols s'entusiasma amb *El Drac*, i no n'hi ha per menys. El primer que sorprèn d'aquesta tela és la vida. És un quadre viu, se sent l'espetic de les "piules", les banderoles voleien, s'ensuma la fortor del sofre, i el drac, entre irònic i superb, ens ressegueix amb el llampec del seus ulls. Després, el moviment, inèdit fins llavors en l'obra de Ricart. És el moviment el que li dona vida. Un diable s'atansa en difícil equilibri, el drac volta i volta, a l'angle dret unes mans roges esclaten fent "pam i pipa" a l'espectador i, darrera d'aquestes mans, un rogenic diable banyut, tot fent l'ullet, se'n fum. De què o de qui es mofa aquest diable? Compte!, qui és aquest dimoni? Si els ulls no enganyen, és el propi Ricart. Sorpresa! El respectuós, l'afable, l'home del vestit gris i per "l'acera", vol fer cruels ganyotes des de les parets del Foment. Però a qui?, al senyor que pagà 25 duros?, als seus convilatants?, als que dedica una forta diatriba el 7 d'abril, l'endemà mateix de pujar al seu estudi la tela per pintar aquest quadre³³. Potser Ricart se'n reia de tothom, començant per ell mateix. Difícilment mai es trobarà la resposta correcta.

Aquell "decoratiu cartell" ha esdevingut la pintura més viva i més punyent de l'obra de Ricart. Fou necessari que l'angoixa el rosegues, que begués la seva pròpia fel, perquè en una obra d'encàrrec i per un cafè provincià pogués abocar un xic del molt que duia a dins. Ell, que sempre havia perseguit la bellesa formal, l'arquetipus i la tradició, per una vegada se'n servia per capgirar-ho tot.

Fantasia cubista, maig de 1925

Restant-li només una tela, Ricart comença a estar-ne una mica tip de pintar per encàrrec. Vol retornar a la seva pintura, a la que creu important: «*Suspès temporalment el treball de decoració del Fomento. Després de 3 mesos de pintar pels altres, ara em poso a fer-ho per a mi. Reprendré el retrat de l'Antònia i el nen. Enllestit el de la*

**Fragment d'*El Drac*, 1925-52.
Autoretrat de Ricart, vestit de diable.**

Enric-C. Ricart.
Fantasia Cubista, 1925-52.
Oli sobre tela, 150 x 72 cm
Ajuntament de Vilanova i la
Geltrú.
Dip. Biblioteca-Museu
Víctor Balaguer.

riera de Lourdes. Aprofitable probablement el primer per a enviar a l'Exp. de Pittsburg si, com creu en Mir, accepten una obra meva»³⁴. Però pocs dies durarà aquesta pausa. El 10 de maig torna a la feina, iniciant la quarta i última tela del Foment. Ricart es proposa dur a terme la primera idea, la que ja tenia pensada el 28 de gener, «*una natura morta mig cubista d'un gran efecte decoratiu*». Reafirmades les seves possibilitats com a pintor en el *Berenar al camp*, aconseguida la llibertat amb *El Drac* i superada així la por a l'acollida, es decideix a realitzar la primera obra pensada, i de moment no se'n penedeix. Quan el 25 de maig anota a la *Kodak* «*¡Enllestit el darrer panneau!!!*», es diu també: «*Estic content. L'efecte decoratiu és extraordinari. L'aplicació en mida de l'ensenyament cubista -el tema cubisme- és quelcom que mereix un estudi seriós*»³⁵.

La gran copa de ciment armat, curullada amb tota la seva escenografia noucentista, la serpentina que esdevé rosa, un botim blanc i un de negre, la campànula, el cistell ple de fruita, l'ocell de paper, conjunt coronat per un pi amb dolços turons de fons, i, als extrems, la mar, tot enlairant-se com l'estel i la estranya au amb cua d'oreneta, és l'única obra de la qual Ricart confessa sentir-se'n content. De les dues primeres, només remarca la grandària i l'encert dels tons clars, i de la tercera dóna l'opinió d'en Ràfols, però no pas la seva. Quan es trobava de ple enfeinat amb aquesta darrera pintura escrigué aquesta nota, que no es pot treure del seu context per no desvirtuar-ne el sentit: «*Que pintar el què es veu, únicament el què es veu, no val la pena. (Pintura mirall. Pintura al bromur). ¿Compta alguna cosa, avui, el realisme glacial que tenia d'haver acabat quan començà la fotografia?*»³⁶. Ara es pot pensar que Ricart iniciarà convençut una nova etapa pictòrica encaminada directament cap a l'avantguarda. Les *Kodaks* aporten més referències de noves pintures cubistes que semblen reafirmar tot això. Però, aviat el lector de les *Kodaks* rep un gerro d'aigua freda. El dia 1 de juny de 1926, el mateix mes que s'inauguren les pintures del Foment, escriu: «*Venen al taller en Bodfish i la seva muller. La senyora Bodfish s'ha extasiat davant de dues o tres coses d'un cubisme com és ara el tan banal del Foment i crec que vol fer-me'n un article en no sé quina revista dominical newiorquina*»³⁷. Vint dies abans de la inauguració oficial, Ricart troba “tan banal” allò que un any abans tant el va satisfer.

L'ocasió perduda

La bondat d'aquestes pintures aviat transcendeix el cercle vilanoví. Junoy s'ofereix per fer un article parlant-ne i, el dia 3 de juny, en Dalmau li demana d'exposar-les a la seva galeria barcelonina. Era una bona oportunitat perquè les quatre teles poguessin ser vistes a Barcelona, però Ricart de moment no es decideix, i no contesta ni que sí, ni que no³⁸. Tres dies més tard ja ha pres el determini, i escriu: «*A en Dalmau, que no em reservi la sala per exposar els 4 panneaux, donant-li una excusa qualsevol, per a dir-li que tinc mandra, ara, d'organitzar aquesta exposició*»³⁹.

Què s'amaga darrera aquesta suposada mandra? Que ha fet una pintura d'encàrrec sense gaires miraments? Ricart segueix immers en la crisi. Sis dies després de la resposta a Dalmau, anota: «*Pressento nous contratemps que allargaran la malaltia del meu germà i no em crec amb forces per a resistir-ho... No sé com he*

pogut fer el poc que he fet durant aquest temps»⁴⁰. Què vol dir amb el “poc que he fet”? ¿Que potser per ell només compta el retrat de l'Antònia i el nen, el quadre de la riera de Lourdes i el poc més que pinta entre *El Drac* i la *Fantasia cubista*?

Per Ricart l'encàrrec del Foment ha estat un parèntesi, un pur acte de patriotisme local sense més importància. La inauguració de les pintures del Foment, que té lloc el 29 de juny de 1926, queda reflectida en el dietari amb una curta i lacònica frase: «*S'han inaugurat les pintures del “Fomento”*»⁴¹, sense dedicar un mot a la festa que l'entitat ha tributat als pintors, ni tant sols recull el nomenament de Soci d'Honor del Foment⁴². De segur, per ell, tot plegat són petites foteses de poble.

Això, però, no justifica del tot la negativa de mostrar el quadres a Barcelona. Convé considerar un altre factor. La por a la reacció de la crítica davant quatre teles que mostren tres estils tan diferents, discordança de la qual el propi Ricart n'és ben conscient. Fins i tot, quan acaba la *Fantasia cubista*, escriu: «*Simultaneïtat amb l'obra realista ¿què hi fa?*»⁴³. Potser per Vilanova, pels “burgesos” del Foment, això no és més que una excentricitat d'artista, diria Ricart, però, compte!, exposar-ho a Barcelona, sotmetre's a la crítica “oficial” ja és una altra cosa. A més, com consentir que el puguin comparar amb Sunyer, Mercadé o Aragay, -com anys després faria Cirici Pellicer- quan ell, de l'exposició de Les Arts i els Artistes de 1926, només salva les seves obres juntament amb les d'Apa i Mobrú⁴⁴.

Totes aquestes pors i crisis el porten a perdre la gran oportunitat de refermar la seva vàlua com a pintor. Perd l'ocasió d'exposar i perd l'ocasió d'assolir el “doctorat en pintura”. Aviat, a Barcelona (30 octubre - 12 novembre, 1926), rebrà la sotragada més forta que mai s'hagués pogut imaginar. Dinou obres, totes de la mateixa mida i fetes amb el mateix procediment⁴⁵, seran la mostra de la seva darrera exposició pictòrica, sense l'ajut de gravat i dibuixos. Fins i tot els crítics amics no amagaren el fracàs⁴⁶. Eren dinou natures mortes fetes a l'oli sobre paper Canson, que Ricart preparà amb molta cura i il·lusió, i que exposà a la Sala Parès, de Barcelona, entre el 30 d'octubre i el 12 de novembre de 1926.

La restauració de 1952

Amb el pas dels anys i el fum dels cigars, les pintures del cafè del Foment anaren agafant aquella tonalitat de quadre antic que l'escultor Manolo definia com «*color de suc de pipa*». Així, al cap de 27 anys, el diari *Villanueva y Geltrú*, en l'edició del dia 2 de febrer de 1952, donava la següent notícia: «*Bajo la dirección del artista local D. Enrique C. Ricart, está procediéndose a la restauración de las pinturas que adornan el salón café de la Sociedad “Fomento Vilanovés”*». Malauradament, la lacònica anotació no dona cap idea de l'abast de la restauració. Costa de pensar que Ricart s'embranchés en una obra de restauració del conjunt de pintures. Possiblement, només es tractava d'una neteja superficial que, un cop efectuada, deixava al descobert algun que altre desperfecte. Això, segurament, l'obligà a emprendre una veritable intervenció en els seus propis quadres.

En carta a Ràfols, datada el 8 i 13 de gener, Ricart li comunica que encara no ha iniciat la restauració i que tot just ha comprat les pintures a Vilanova mateix: «*hi ha un bé de Déu de colors i estris que sembla can Vicenç Ferrer. I un 10 per cent de*

descompte. No val, doncs, la pena de comprar a Barcelona i haver-ho de tragar»⁴⁷.

El “Día de la Liberación” (21 de gener), ja té l’entarimat a punt de solfa, preparat per la gent del Foment, i pensa dedicar els matins a la feina de repintar⁴⁸. I el 28 ja es troba en plena feina: «*Comprenc el teu neguit per a fer viventa una sabata. Jo, ara com ara, no passo de les espardenyas i se el que és (repintament al Foment). [...] Cada dia al Foment. Entarimat perfecte i bona calefacció. A les 12 un cafetó i així que comença a arribar la clientela, plego a 2/4 de 2. Ells, els del Foment ho trobaven molt senzill: haureu de retocar el cel -em deien- i algun barret que s’ha destenyit amb la rentada. Sí, sí: poses una pinzellada i se’n ressent tot el gran plafó. I quin remei et toca Cristòfol?»⁴⁹.*

La feinada, però, no el plau gens. «*No sento ni gens ni mica el com i el què d’allò de 27 anys enrera. La meva feina és doncs, de tintorer. Rentar, tenyir i planxar»⁵⁰. I, curiosament, quan a mitjans de febrer dona la feina per acabada, li sap greu, «*dono avui per prou acabada la restauració (?) de les meves pintures fomentístiques. Ja m’hi havia acostumat un xic i ara fins ho feia amb cert gust i tot»⁵¹.**

Malgrat que el diari local presentés la cosa com una restauració, ell, sembla ser, que sempre ho va qüestionar, com indica l’interrogant, que entre parèntesis col·loca darrera d’aquesta paraula. De fet, per a ell, més que d’una restauració, es tractava d’un repintat o d’un pintar de nou. «*L’etiqueta d’una ampolla en el panneau diu 1925. Ara, potser hi afegiré “Prioral”»⁵². Aquest repintar o pintar de nou, on es palesa més clarament és al *Berenar al camp*. En la figura del pintor, Joaquim Mir, es veuen lleugerament retocats els cabells i la barba. Però, on els canvis, a simple vista,*

Enric-C. Ricart. *Berenar al camp*, 1925. (abans de la restauració de 1952).
Oli sobre tela, 150 x 72 cm
(Fotografia Arxiu Serra, Barcelona).

són més flagrants és en la figura de la noia mig adormida situada en primer terme del cantó dret. En la primera versió, portava posat un barret que en la segona, queda desplaçat cap el darrera, deixant veure una formosa cabellera negra.

Aquestes obres de Ricart per al Cafè Foment, sofriren importants canvis de mà del propi artista, per la qual cosa, potser seria més encertat i clarificador, datar-les “1925-52”, en lloc de simplement “1925”.

Notes

- 1 Les *Kodak* formen un conjunt de 6 llibretes en octau, manuscrites, i van del març de 1922 al juliol de 1956. Avui es troben dipositades a la Biblioteca-Museu Balaguer, per donació dels hereus de Ricart i gràcies a les gestions d'alguns membres del Centre d'Estudis.
- 2 *KODAK III*, 1.10.1924.
- 3 A partir de la guerra espanyola el dietari o *KODAKS* es converteix, fonamentalment, en un registre d'encàrrecs i de correspondència rebuda i tramesa.
És, precisament, durant la guerra quan admet la possibilitat que en Mir, l'amic més entranyable, el pugui tenir per gravador més que per pintor, però no en les *Kodaks*, sinó a les *Memòries* que Ricart va escriure durant aquest període. Publicades per Parsifal Edicions de Barcelona, l'any 1995.
- 4 CIRICI PELLICER, A. *Adiós a E. C. Ricart*. Revista Gran Via, núm. 414, 19 de març de 1960.
- 5 *KODAK III*, 25.4.1924.
- 6 Ídem, 21.12.1924.
- 7 Ídem, 31.12.1924.
- 8 Ídem, 1.1.1925.
- 9 Ídem, 17.1.1924.
- 10 Ídem, 22.1.1925.
- 11 Ídem, 28.1.1925.
- 12 Ídem, 31.1.1925.
- 13 *KODAK IV*, 6.2.1925.
- 14 Ídem, 8.2.1925.
- 15 Ídem, 22.2.1925.
- 16 Ídem, 24.2.1925.
- 17 Ídem, 27.2.1925.
- 18 Ídem, 3.3.1925.
- 19 Ídem, 4.3.1925.
- 20 Ídem, 6.3.1925.
- 21 Ídem, 8.3.1925.
- 22 Ídem, 12.3.1925.
- 23 Ídem, 19.3.1925.
- 24 Ídem, 31.3.1925.
- 25 BASSA ARMENGOL, MANUEL. *E.C. Ricart. El hombre*. Separata de A.E.B. núm 23-24. Pàg. 9
- 26 *KODAK IV*, 24.2.1925.
- 27 L'any 2002 una d'aquestes dues pintures fou identificada, per la directora del Museu Víctor Balaguer, Mireia Rosich i Ferran Sanz Lou, entre el llegat de Rosa Pelegrín, vídua de Martí Torrents, propietat de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.
- 28 *KODAK IV*, 22.7.1925.
- 29 Ídem, 5.4.1925.
- 30 Ídem, 14.4.1925.
- 31 Ídem, 20.4.1925.
- 32 Ídem, 28.4.1925.
- 33 *KODAK IV*, 7.4.1925.
- 34 *KODAK IV*, 1.5.1925.
- 35 Ídem, 25.5.1925.

- 36 Ídem, 14.5.1925.
37 Ídem, 1.6.1926.
38 Ídem, 3.6.1925.
39 Ídem, 6.6.1925.
40 Ídem, 12.6.1925.
41 Ídem, 29.6.1926.
42 ORRIOLS I CARBONELL, JOAN. *Perfil biogràfic d'un penedesenc universal, Enric-Cristòfor Ricart*. Vilafranca del Penedès: Museu de Vilafranca, 1981, p. 52.
43 KODAK IV, 25.5.1925.
44 Ídem, 20.3.1926.
45 «Engrescat per fer una exposició a darrers d'any únicament d'aquesta sèrie de natures mortes, si Déu em dóna vida i salut per poder fer-ne almenys divuit. «Exposició de queviures a l'oli d'en E.R.C...»» (KODAK IV, 13.5.1926). No serien divuit, sinó dinou: «Repàs, cop d'ull, als 19 bodegons a punt d'exposar. Serà l'exposició més uniforme que s'haurà fet a Barcelona. 19 germanes vestides iguals i igual de mides» (KODAK IV, 17.10.1926).
46 KODAK V, 9.1.1927.
47 Carta de Ricart a Ràfols, datada V. i G. 8 i 13-I-1952.
48 Carta de Ricart a Ràfols, datada 21-I- Día de la liberación [1952].
49 Carta de Ricart a Ràfols, datada V. i G. 28-I-1952.
50 Carta de Ricart a Ràfols, datada Diumenge, Sant Blai del 1952 [3-II-1952].
51 Carta de Ricart a Ràfols, datada Diumenge 17-II-1952.
52 Ídem, nota 48. Ricart, entre 1940 i 1948, gravà diverses etiquetes per als vins del Priorat de Scala-Dei, concretament per la marca "Prioral", i sempre els hi féu un tracte d'amic.